

Aleksis Kiven ja Seitsemän veljeksien kierros

Tämä kotiseutupolku avaa Aleksis Kiven elämää ja mielenkiintoisia kohteita kotiseudulla, joita on myös Seitsemän veljestä -romaniin elävästi kuvattu. Historialliset faktat perustuvat tutkimuksiin ja tarinat kotiseutuyhdistysten laajaan tuotantoon sekä paikallistuntemukseen. Tavoitteena on pelkistää pähkinänkuoreen historiaa ja kulttuuria, johon voi tutustua myös paikan päällä vaikka pyöräillen.

Aleksis Kiven maisemia esitellään reitin muodossa myös Nurmijärven kunnan ylläpitämältä sivustolta www.aleksiskivi-kansalliskirjailija.fi, jossa on professori Hannes Sihvon laatima Aleksis Kiven jalanjäljillä reitti.

Usein lähdetään ajatuksesta, että Aleksis Kiven teoksissa esiintyvät paikat ja maisemat löytyvät suoraan maisemasta. Täytyy kuitenkin muistaa, että Aleksis Kiven teokset ovat fiktiivisiä taideteoksia, joiden tapahtumiin ja paikkoihin hän on varmasti saanut esikuvia oman elämänsä tapahtumista, ihmisistä ja paikoista, mutta myös lukemistaan teoksista ja mielikuvituksensa voimasta.

Aleksis Kiven kierros Keski-Uudellamaalla on 60 km maltillisen nopeuden päällystettyjä vanhoja teitä ja reitti soveltuu hyvin esimerkiksi moottoripyörällä, autolla tai polkupyörällä kuljettavaksi. Reitin on laatinut ja kuvannut kotiseutuharrastaja ja motoristi Heikki Simola.

Tämä reitti alkaa Tuusulan kirkolta, jossa on Aleksis Kiven hauta ja päättyy Tuusulan Kirkonkylään Saksan taloon, jossa vietettiin Aleksis Kiven hautajaisia.

Tuusulan kirkko (A) on kaunis vanha puinen ristikirkko, jonka rakensi 1734 Aleksis Kiven äidin isoisän isä Eerik Eskelinpoika Nahkelan Hannulasta. Kansalliskirjailijamme ja mm. Pekka Halosen hautamuistomerkit sekä maamme kauneimmaksi sanotut sankarihaudat ovat Tuusulanjärvelle avautuvassa niemessä.

Kirkonmäellä ovat myös arvokkaat vanhat viljamakasiinit, työläiskotimuseo ja Tuusulan vanhin koulu vuodelta 1875, jonka rakennusmestarina oli Karl Pynnönen Palojoen Myllymaan talosta.

Aja Kirkkotietä etelään kilometri ja käänny **Tuusulanjoen Koskensillan (B)** yli kohti Nurmijärveä. Ajat vanhaa Hyrylästä Nurmijärvelle johtavaa tietä, joka on ollut olemassa jo 1600-luvulla. Nahkelassa näet satoja vuosia vanhat kauniit maanviljelys-maisemat, Tuusulan laajimman yhtenäisen peltoalueen, joka ulottuu kolmen kylän alueelle.

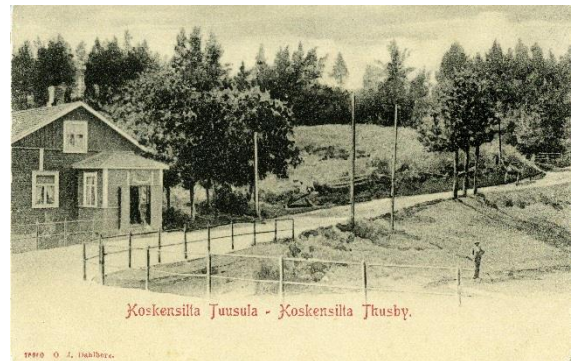
Hannulan talon muistokivi (C) on valkoisen 1930-luvulla suunnitellun muuntajan juurella. Se on pystytetty **kirkonrakentaja Erik Eskelinpoika Hannulan ja Kiven äidin Annastiina Hambergin kunniaksi**. Satoja vuosia vanhaa rakennuskulttuuria on Nahkelanraitilla, joka noudattaa tien vanhaa, kylän keskustan läpi kulkevaa linjausta.

Muistokivellä kunnioitetaan Hannulan talossa asuneita; Kiven äitiä ja Tuusulan kirkonrakentajaa Eerik Eskelinpoikaa.

Aleksis Kivi 1834–1872 hautamuistomerkki on Tuusulan kirkkokuistossa. Patsaan takasivulla on teksti Seitsemästä veljeksestä: ”Kotomaamme koko kuva, sen ystävälliset äidinkasvot olivat ainiaksi painuneet hänen sydämensä syvyyteen”.

Postikortti v. 1900 – Koskensilta - Bärlundin kahvila. Kiven veljen Juhani Stenvallin poika William oli leipurina Bärlundin leipomossa - kivijalka on jäljellä. Kuva Tuusulan museo

Kirkonrakentaja ja Kiven äiti nähtiin roolihahmoina Hyväntekeväisyysajossa 2014 Kuva TFMK ry, Timo Kalkkila

Paloonmäen jyrkkää rinnettä lasketeltaessa avautuu Kiven jylhä perusmaisema Seitsemän veljeksien Eeron sanoin: *"kotomaamme koko kuva, sen ystävälliset äidinkasvot"*. Kiven runouden herkimmät kuvaukset kylämaisemasta ovat runoissa Helavalkea, Onnelliset ja Keinu. Paloonmäellä oli kyläkeinu, jota Aleksis ehkä kuvasi runossaan *"heilahda korkeelle keinu ja liehukoon impeni liina"*.

Paloonmäeltä avautuu "kotomaamme koko kuva" ja "kärmeilevänä kiemurtelee" Palojoki laaksossaan.

Palojokilaaksosta noustessa vasemmalle jää **Kiven syntymäkoti (D)** ja oikealle **Taaborinvuori**, jotka molemmat ovat museo- ja käyntikohteita. Nurmijärven Kivi-juhlat ovat tehneet Aleksis Kiven tuotantoa tunnetuksi yhtäjaksoisesti yli 60 vuoden ajan.

Taitekattoinen syntymäkoti oli rakennettu vuonna 1824 vankalle kivijalalle keskelle kylää. Lapsuuden kodissaan ja kotimaisemissaan Aleksis vietti ensimmäiset 12 ikävuottaan. Kuva Susanna Kovanen

Jatka "Eteläiseen Hämeeseen" yli Vantaanjoen, jossa vasemmalla näet Poffinkoskessa niemen, johon Aleksis kesäisin rakensi lehtimajan luonnonhelmaan. Tien oikealla puolella alkaa Kiven suosimat metsästysmaat Kaanaanmaassa, jossa nyt kulkee Seitsemän veljeksien vaellusreitti.

Moottoritien ja Vanhan Hämeentien risteysalueella oikealla on säästynyt "Venlan mökki" ja sen takana näkyy murskattu Ilveskallio. Edessä aukeaa kivinen tanner ja **"Jukolan talo" (E)** (Ojakkala) jonka omistivat Kiven kummit. Seitsemän veljestä alkaa lauseella: *"Jukolan talo, eteläisessä Hämeessä, seisoo erään mäen pohjaisella rinteellä, liki Toukolan kylää."*

Aleksis kirjoitti veljelleen Emanuelille v.1855, että ensi suvena "minä seilailen välistä tyköä pitkin jokea metsämajastani Raalaan".

Jukolan talon esikuvana on hyvin säilynyt kruunun uudistalo Ojakkala vuodelta 1783, aitassa on vuosiluku 1797.

Jatka pohjoiseen ja nauti mutkista ja korkeuskäyristä yli ”Sonnimäen, jossa veljekset, iloisina kuin oinaat, viettivät vapauden hetkeä nummen korkealla harjulla”. Varo kuitenkin ettei ”Rajamäen Rykmentti” eli romaanin mustalaisten Mikon ja Kaisan matkue tule vastaan. Laskeudut mäeltä ”**Toukolan kylään**”(F). Pukkilan kylän komeata Ylöstalon taloryhmää vastapäätä voi erottaa vielä Kiven isoisän talon rauniokasan. Vasemmalla aukesi Kiven aikaan kaislikkoinen ja matala Nurmijärvi, joka myöhemmin kuivatettiin viljelysmaaksi.

Kaisa noituu motoristeja susilaumaksi, kuten Jukolan veljeksiä. Hyväntekeväisyysajo 2014. Kuva TFMK ry, Timo Kalkila

Käy pyörähtämässä Kivelle rakkaalla **Nurmijärven kirkolla** (G). Lukkarin punainen puustelli mäellä on purettu, mutta näillä paikoin voi kuvitella veljesten saaneen ABC-oppia kivikoviin päihinsä.

Aleksis Kiven opettaja oli koulumestari Malakias Costiander. Hän ohjasi Aleksis-pojan opintielle. Hän on asunut talossa, jonka päätyräystäiden alta näkyvät hirsitalon vuoliaiset.

Pukkilan kylän Ylöstalon pihapiirissä on useita vanhaan kyläkuvaan kuuluvia rakennuksia.

Malakias Costianderin talo on nykyisin vuorattu keltaisella laudoituksella.

Nurmijärven kirkko, jota Kivi on ihailut; tornin tasaiset suhteet, kellojen syvämielinen sointu, alttarin symmetria ja yksinkertainen sulous sekä Neitsyt Maria, naiskauneuden ihanne tekivät kaikki Aleksis-poikaan syvän vaikutuksen.

Aleksis Kiven aukiolla kirjaston edessä on Aukusti Veuron pronssiveistos *Mietteissä*, Aleksis Kivi vuodelta 1934. Jatka taas itään kohti Siippoota ja voit poiketa huollossa **Mylykukossa (H)**.

Mylykoskella (I) voi nauttia komeista koskimaisemista ja mikseipä kalastuksestakin. Nuotiopaikkoja on useita.

Aleksis Kivi asui vuosina 1862 -63 läheisessä Myllymaan talossa vuokramiehenä olleen Juhani veljen luona. Hän viimeisteli Kullervo-näytelmää ja otti mm. ryöppykylpyjä koskessa. Myllymaan talo on ollut myös käräjätalo ja monet tuomiot ja tarinat ovat tallentuneet Kiven teksteihinkin, kuten Juhaniin repliikkiin: *”Mielitkö ottaa koreasti vastaan neljäkymmentä paria tuoreita raippavitsoja?”*.

Jatka Siippontietä ja Hynnänkorventietä Raalaan. Haapakorventien itäpuolella on ensin **Sompion suo** ja sen takana sijaitsee **”Impivaara”** (Paraatinkalliot), jonka harjua kuljettiin Kiven aikana Raalaan, kohti *”Hiidenkiveä”* ja **”Viertolan kartanoa” (J)** (Raalan kartano).

Aleksis vietti lapsuudessaan paljon aikaa Adlercreutzien kartanossa, jossa isä ja veljet työskentelivät. Teiden varsilla laidunsivat ennen härät. Nykyään suuren navetan ovat vallanneet moottoriharrastajat. Ei mylvi enää härät vaan hevosvoimat – mustia viivoja asfaltissa. *”Aito Hiidenkivi”*, veljesten turvapaikka, on melkein neliskulmainen, syllän korkea kallionkappale, joka näkyy 100 m Askarintien varressa oikealla aidan takana. Hiidenkiven esikuvana voi tietenkä olla mikä tahansa iso kivi tai useampikin, joista kirjailijan päässä on muodostunut veljesten turvapaikka sonnilaumaa vastaan. Hannes Sihvo on ajatellut, että se olisi Haapakorventien varressa oleva valtava kivi. Kaukana Vantaanjoen takana siintää korkea Tunturivuori, josta Juhani laulaa: *mitä minä huolin veitikka nuori, jolla on rinta kuin Tunturivuori*.

Mylykoskessa on nyt neljä ylitystä ja aikanaan siinä on ollut myllyt molemmilla rannoilla sekä saha ja sähkölaitos, joiden rakenteita voi vieläkin nähdä.

Myllymaan uudistalo on ollut mylläreiden Dammertin eli ”Tammiston Kyöstin” omistuksessa ja sittemmin Pyynösen suvulla.

Raalan kartano on ollut reilut sata vuotta Palhon suvulla.

Nukarintieltä Nukarin pirtillä saavutaan mutkaiselle Vanhalle Hämeentielle. Tuota tietä saapui myös alkusysäys veljesten yhteiskuntaan kasvulle. Aapo: *”Tuottakaamme itsellemme aapiskirjat Hämeenlinnasta ja lähtekäämme lukkarille kouluun.”*

Jatka matkaa kohti Tuusulaa. Poikkea Vanhankylänniemessä, jossa on **Vanhankylän kartano (K)**. Kartanon ensimmäinen isäntä Nils Stålhana, 30-vuotisen sodan sankari ja hakkapeliittapäällikkö, on myös Tuusulan pitäjän ja vastarannalla olleen kirkon perustaja. Järvenpään puistoblues, purjehtijat ja karavaanarit sekä Villa Kokkonen ovat nykyaikaa. Albert Stenvall oli torpparina 1860-luvulla Vanhankylän kartanossa, kunnes 1870-luvulla jatkoi räätälinä Krapin Syvälahden mökissä.

Jatka Järvenpään läpi kohti Rantatietä. Ohitat korkeakulttuurin kultakauden mestareiden koteja **Aholan, Sibeliuksen Ainolan ja Järnefeltin Suvirannan ja Halosenniemen (L)**.

Rantatiellä ajetaan hiljaa ja ohitetaan historiaa havisevia nimikylttejä: Kuninkaala, Halosenniemi, Ukko-Pekan tie, Taistelukoulun alue, Lotta-museo, Onnela, Erkkola ja **Aleksis Kiven kuolinmökki (M)**.

Kartanon hienossa salissa vietettiin Aleksin veljien Juhanin ja Emanuelin kaksoishäitä vuonna 1855.

Vanhankylän kartanon isäntäväkeä: Nils Stålhana (v. 1643) ja Anni Åström (v. 1900). Hyväntekeväisyysajo 2014. Rakennuksessa toimii nykyisin ravintola Uusi Vanhis. Kuva TFMK ry, Tauno Salolainen

Kivi oli mestari luonnonkuvaajana sulkakynällä, Pekka Halonen siveltimellä. Taidemuseona toimiva Halosenniemi on entisöity alkuperäiseen asuunsa. Kuva Tarja Kärkkäinen

Albert Stenvall vuokrasi vuonna 1870 Krapilta Syvälahden mökin. Aleksis Kivi asui mökissä elämänsä viimeiset 10 kuukautta vuonna 1872. Aleksis Kiven kuolinmökki on nykyisin museona. Kuva Tarja Kärkkäinen

Näihin kohteisiin voi sitten tutustua tarkemmin Tuusulan museoiden tuottamasta Virtuaali-Tuusula verkkosivusta www.virtuaalituusula.fi. Osa kultakauden mestareista asettui Tuusulaan Aleksis Kiven ansiosta.

Aleksis Kiven kierroksella voi pistäytyä vaikka Rantatien eteläpäähän **Krapin ravintolan puistikoon (N)**. Siinä kokoontuu virvokkeille kesäisin tuhatmäärin polkupyöräilijöitä ja Tuusulanjärven kiertäjiä. Aleksis Kivikin vieraili aikoinaan Krapin pihapiirissä ja sai puutarhasta omenoita.

Saksan talossa pidettiin Aleksis Kiven hautajaiset 4.1.1873. Talon emäntänä oli nurmijärveläinen Augusta Saxelin, jonka luona Aleksis Kivi mieluusti vieraili Tuusulassa asuessaan. Kivi sanoi menevänsä Korpeen, sillä emäntä oli kotoisin Nurmijärveltä Yli-Korven talosta. Kivi jutteli mielellään synnyinseudun ihmisistä ja maisemista ja oli tyytyväinen, jos sai himoitsemaansa kahvia. Kiven hautajaiset muodostuivat juhlalliseksi tilaisuudeksi, jossa riitti syötävää ja juotavaa.

[Lue lisää: Aleksis Kiven peijaiset](#)

Kiven kierros oikeastaan päättyy Saksan taloon ja hautajaisiin, mutta samalla reissulla voi tutustua **Ilmatorjuntamuseoon (O)**, jossa on esillä Tuusulan sotilasperinteitä ja Ilmatorjunnan historiaa. Saksan puustelli oli jo Kiven aikoihin toistasataa vuotta vanha.

Aleksis Kivestä on Tuusulan Taidekeskus Kasarmin edessä Nina ja Alpo Sailon patsas Metsän poika. Patsas paljastettiin 10.10.1984. Kuva Tarja Kärkkäinen

Krapin talo. Talon isännän mukaan Aleksis kävi alvariinsa naapuritalo Saksalla syömässä ja tyydyttämässä kovaa kahvinhimoaan.

Saksan talo 1930-luvun asuun kunnostettuna. Hautajaisten 100-vuotispäivän muistoksi Tuusulan kunta lahjoitti seinälaatan ja Aleksis Kiven Seura piti kokouksen Saksalla.

Vanha sotilasvirkatalo Saksan puustelli on itseoikeutettu paikka sotilasperinne-näyttelylle. Kuva Tarja Kärkkäinen